

Ana Díaz-Plaja
adiaz_plaja@ub.edu
Universitat de Barcelona

Àlex Cosials
acosials@fbofill.cat
Fundació Jaume Bofill



LA PROMOCIÓ DE LA LECTURA A L'ESCOLA

LA PROMOCIÓN DE LA LECTURA EN LA ESCUELA

READING PROMOTION IN SCHOOL

Els enllaços d'aquest article han estat revisats el dia 10/11/2012.

RESUM | RESUMEN | ABSTRACT

Aquest capítol revisa les diverses iniciatives que s'han dut a terme en el bienni 2010-2011 des de les escoles per millorar la competència lectora. Sense ànim d'exhaustivitat, mirem de constatar la preocupació i l'interès que la comunitat educativa ha generat a partir dels nous currículums i l'enfocament competencial, els informes PISA i altres indicadors. Destaca la implementació progressiva dels PLEC (plans de lectura de centre), la preocupació del Departament d'Ensenyament a través de projectes veterans com ara El Gust per la Lectura o el Programa de Biblioteca Escolar «Puntedu», així com la creació de noves iniciatives, per exemple, l'Impuls de la lectura. Així mateix, presentem les investigacions fetes des de l'àmbit universitari i les publicacions de revistes especialitzades sobre el desenvolupament de la lectura a les aules. També donem raó de les activitats d'associacions i fundacions, i fins i tot exemples d'iniciatives personals de docents que persegueixen la implicació d'alumnes i professors en l'entusiasme lector a l'escola.

Este capítulo revisa las diversas iniciativas que se han llevado a cabo en el bienio 2010-2011 desde las escuelas para mejorar la competencia lectora. Sin ánimo de exhaustividad, tratamos de constatar la preocupación y el interés que la comunidad educativa ha generado a partir de los nuevos currículos y el enfoque competencial, los informes PISA y otros indicadores. Destaca la implementación progresiva de los PLEC (planes de lectura de centro), la preocupación del Departament d'Ensenyament a través de proyectos veteranos como El Gust per la lectura o el Programa de Biblioteca Escolar «Puntedu», así como la creación de nuevas iniciativas, por ejemplo, el Impuls de la lectura. Asimismo, presentamos las investigaciones realizadas desde el ámbito universitario y las publicaciones de revistas especializadas sobre el desarrollo de la lectura en las aulas. También damos razón de las actividades de asociaciones y fundaciones, e incluso ejemplos de iniciativas personales de docentes que persiguen la implicación de alumnos y profesores en el entusiasmo lector en la escuela.

This chapter reviews various initiatives carried out by schools in 2010-2011 to improve reading skills. We establish some of the concerns and interests in the educational community as a result of new curriculums, a focus on skills, the PISA reports and other indicators. Of particular note are: the progressive implementation of school reading plans (PLEC in Catalan), the efforts of the Catalan Ministry of Education, through well-established projects such as El Gust per la Lectura (Enjoyment of Reading) or the Puntedu School Library Programme, and the creation of new initiatives such as L'Impuls de la lectura (Reading Promotion). In addition, we describe research carried out in the university environment and journal publications on the development of reading in the classroom. We also provide information on associations and foundations and even examples of the personal initiatives of some teachers who aim to boost students' and teachers' enthusiasm for reading.

PARAULES CLAU: Promoció de la lectura, escoles, biblioteques escolars

PALABRAS CLAVE: Promoción de la lectura, escuelas, bibliotecas escolares

KEYWORDS: Reading promotion, schools, school libraries

1 PRESENTACIÓ

Per primer cop l'*Anuari* presenta un capítol dedicat a promoció de la lectura a l'escola. Com sabem, existeix un altre capítol dedicat a les biblioteques escolars, un àmbit molt proper al que investiguem en aquest capítol, i que dona compte de les activitats que cada centre —en coordinació amb altres institucions— duu a terme amb vista a promocionar i desenvolupar la lectura a l'escola. Tanmateix, cal recordar que partim d'un canvi de paradigma en el concepte de lectura escolar, en què la idea de lectura no se circumscriu a tasques de classe de llengua i dinamització de la biblioteca; és un canvi basat en l'aprofundiment del sentit de la comprensió lectora i la integració de la lectura en un plantejament transversal. És per això que el concepte de competència, els plans lectors, la transversalitat de moltes propostes de lectura a primària i secundària ens van fer valorar que s'havia d'aprofundir en les activitats dutes a terme en les escoles a l'entorn de la lectura. Calia fer una relació i justificació de moltes iniciatives a l'entorn de la lectura que es feien i es fan a peu d'aula bé fos quant a equips directius o acadèmics, bé fos pel que fa a centres de recursos pedagògics (CRP) o bé fos amb relació als diversos estaments que aglutinen els centres docents (Departament d'Ensenyament, Consorci d'Educació de Barcelona i altres institucions). Algunes d'aquestes iniciatives han merescut l'atenció de diversos estudiosos que han centrat les recerques en treballs de diferent abast, i que han donat lloc a articles de revista, monogràfics, tesis doctorals o treballs de grups de recerca.

2 PISA: RESULTATS, EXPECTATIVES I PROBLEMÀTICA GENERAL

Si alguna qüestió ha centrat les preocupacions dels ensenyants i de les institucions sobre la lectura ha estat l'informe PISA (Programme for International Students Assessment), dut a terme per l'OCDE (Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmic). El desembre de 2010 es va fer públic l'informe 2009. En aquesta ocasió, després dels mals resultats de 2006, Catalunya aconseguia un avenç important en millorar la mitjana espanyola en 17 punts i acostar-se molt als 500 punts de la mitjana de l'OCDE.¹ Tot i aquesta millora, els responsables polítics i educatius han centrat els esforços a programar la lectura escolar seguint les línies mestres del plantejament didàctic mesurat en les proves PISA.

Aquest eix s'ha construït a partir dels ítems observats en la investigació: el concepte de *lectura* deixa d'identificar-se amb una capacitat abstracta o merament quantitativa (el nombre de llibres llegits, o l'afecció més continuada o menys), i se centra en el concepte de *competència lectora*, la qual té un caire molt més transversal («la capacitat d'un individu per entendre, fer servir i reflexionar sobre textos escrits per assolir els seus objectius, desenvolupar el seu coneixement potencial i participar en la societat»). Això implica que els alumnes s'avaluen en diversos tipus de textos (científics, literaris, informatius, etc.), en diverses tipologies i amb diferents propòsits comunicatius.

El concepte de *competència lectora*, paral·lel a altres tipus de competències, és vigent des de la publicació dels currículums de primària i secundària (juny de 2007). Així mateix, els investigadors en psicopedagogia i didàctica de la llengua han aprofundit amb diversos treballs sobre aquest eix d'ensenyament. Així, no és estrany que durant el bienni que ens ocupa el concepte de *competència lectora* hagi presidit els debats teòrics i les implementacions pràctiques de la lectura en els centres d'ensenyament.

Una ha estat, clarament, l'intent d'implementar els anomenats *plans de lectura de centre*, que pretenen crear un projecte transversal de lectura que tingui el suport, l'acord i el compromís de la comunitat educativa de cada centre. Basant-se en els elements d'aprenentatge «aprendre a llegir», «llegir per aprendre» i «gust per la lectura», el Pla de lectura de centre pretén crear un compromís entre totes les àrees del currículum. La lectura deixa de ser un afer de la «classe de llengua» i esdevé un nucli prioritari en la formació transversal dels estudiants de primària i secundària.

3 PLANS INSTITUCIONALS: LA PROMOCIÓ DE LA LECTURA A L'ESCOLA DES DEL GOVERN I ELS MUNICIPIS

3.1 PLANS DE LECTURA A L'ESCOLA, D'ÀMBIT NACIONAL I MUNICIPAL

En l'àmbit **nacional**, lluitar contra el fracàs escolar esdevé un objectiu prioritari de les polítiques educatives del Govern,² així com millorar els resultats en les proves PISA. El nou Pla de govern 2011-2014, de 3 de maig, identifica com a repte de país la millora de l'educació i la formació al llarg de la vida, i en l'eix 2, relatiu a

l'ensenyament, estableix com a objectiu reduir el fracàs escolar potenciant la lectura sistemàtica al llarg de tota l'educació bàsica (educació primària i educació secundària obligatòria) mitjançant un pla nacional de lectura.

Dins del marc d'aquest pla nacional de lectura impulsat pel Govern de la Generalitat, que té com a finalitat «augmentar els hàbits lectors dels ciutadans i la seva competència lectora, ja que és la garantia d'una plena participació en la societat actual» (Pla nacional de lectura, 2011), des del Departament d'Ensenyament es dissenya l'**Impuls de la lectura**, a través del qual el Departament posa a disposició dels centres «orientacions, pautes, assessorament i formació als professors, als equips directius i a les famílies perquè incorporin i sistematitzin estratègies lectores com a eix vertebrador dels aprenentatges, cadascun des del seu àmbit de responsabilitat» (Impuls de la lectura, 2011).

L'Impuls de la lectura gira entorn als tres eixos «saber llegir», «llegir per aprendre» i el «gust per llegir», i recull d'aquesta manera els objectius de l'aprenentatge de la lectura, l'ús de la lectura per a l'aprenentatge i el desenvolupament de l'hàbit lector. Aquesta iniciativa es va presentar institucionalment l'1 de desembre de 2011, s'iniciarà amb 320 centres educatius i se suma a altres programes del Departament d'Ensenyament, com ara el Programa de Biblioteca Escolar «Puntedu» o el programa El Gust per la Lectura, que han contribuït àmpliament a promoure la lectura a escoles i instituts d'arreu del territori.

Des de l'àmbit municipal, trobem múltiples exemples d'aprofitament dels recursos dels plans educatius d'entorn (PEE) en accions orientades a promoure la lectura a l'escola. A tall d'exemple, trobaríem des de propostes de dinamització en centres d'educació infantil i primària, com ara el del barri del Besòs de Barcelona, on des del PEE s'ha col·laborat amb l'empresa Tantàgora per oferir diverses propostes de foment del gust lector, fins a l'organització de maratons de contes com és el cas del PEE del Bages Sud.

Cal destacar també algunes iniciatives de coordinació entre les regidories d'educació, el Centre de Recursos Pedagògics i les escoles en la dinamització de seminaris que permeten treballar un determinat tema consensuat entre les diverses escoles (per exemple, la Xarxa de Bi-

blioteques Escolars de Rubí i Castellbisbal) o bé entre les regidories de Cultura i Educació per oferir alguns serveis de promoció de la lectura i de biblioteca escolar oberta al barri (com ara la Biblioteca Montfollet de l'Escola Montfalgars de Girona). Així mateix, diversos municipis participen del programa de motivació a la lectura Municipi Lector, impulsat pel Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil, que centra moltes de les seves accions en els centres educatius.

3.2 LA PROMOCIÓ DE LA LECTURA DES DE LES ESCOLES

Tot i que encara no s'ha publicat el document marc definitiu del Pla de lectura de centre (PLEC), des del Departament d'Ensenyament s'ha continuat treballant en la difusió d'aquesta iniciativa que proposa als centres recollir els objectius, les metodologies i les estratègies necessàries per assegurar l'assoliment de les competències bàsiques i per fomentar l'hàbit lector i el gust per llegir de l'alumnat.

El PLEC ha estat un dels elements centrals de la formació proposada des del Programa de Biblioteca Escolar «Puntedu» per als centres que es troben al tercer any del programa. La voluntat és promoure la redacció d'un PLEC en cada un dels centres educatius després d'un exercici de diagnosi que permeti estructurar les accions del centre educatiu al voltant dels eixos de com es treballa la competència lectora, la competència informacional i el gust per llegir. Encara que el fruit d'aquests esforços es veurà els propers cursos, sí que trobem alguns bons exemples de PLEC a centres com ara l'Escola Cossetània de Vilanova i la Geltrú o l'Escola Germanes Bertomeu de Mataró.

És important destacar la importància que molts centres de recursos pedagògics (CRP) tenen en la promoció de la lectura i l'impuls als plans lectors de centre i la biblioteca del centre. Bé sigui a través del treball dut a terme a través dels centres que participen al Programa de Biblioteca Escolar «Puntedu», bé sigui a través de plans de formació, bé sigui a través d'iniciatives coordinades en diverses escoles i instituts, els CRP tenen en marxa interessants projectes d'animació i promoció de la lectura. A tall d'exemple, el projecte Rodallibres —en marxa ja des del 2010, coordinat pel Centre de Recursos de Sant Andreu (Barcelona), i en el qual han participat estudiants de grau d'Educació Primària de la Universitat

de Barcelona — és un precedent que caldria considerar per l'interès pedagògic i sociològic. Destaquem també el paper dels CRP en l'organització dels Jocs Florals, tot sovint acompanyats de projectes de lectura i de dinamització de les activitats de coneixement d'autors. Altres projectes d'aquest CRP poden consultar-se al seu web.

Des de les **escoles i instituts** trobem diverses iniciatives que s'han anat generalitzant. Destaquen propostes d'apadrinaments lectors on alumnes dels cursos superiors tutoritzen alumnes més petits i els acompanyen en diverses sessions de lectura al llarg del curs. Aquest tipus d'accions permeten establir relacions de coneixement mutu entre alumnes de diferents nivells, i motivar tant grans com petits a treballar el seu nivell lector.

Troblem també exemples d'accions en què, a través de concursos o seleccions cooperatives, es busca animar l'alumnat a desenvolupar estratègies valoratives de les lectures que fan. Podríem destacar els «Exploradors de llibres» de l'Escola Pia de Tàrraga o el «Llibre de l'Any!» de l'INS Aubenç d'Oliana, a banda de la participació en iniciatives d'abast nacional com ara el Premi Atrapallibres o el «Què llegeixes?».

Diversos centres educatius es plantegen també crear i dinamitzar clubs de lectura on es convida a participar voluntàriament els alumnes que ho desitgen. En alguns casos també es proposen accions en què hagin de participar i implicar-se les famílies. Alguns exemples en aquesta línia van des de la creació de maletes viatgeres en les quals es demana que les famílies hi participin i les retornin amb comentaris o activitats d'acompanyament, fins a accions més específiques com ara l'activitat «Llegim en família!» de l'Escola Tiana de la Riba de Ripoll o la proposta «Contes en família» de l'Escola Pau Claris de la Seu d'Urgell.

Cal esmentar diverses iniciatives individuals de mestres que de manera singular generen i comparteixen recursos valuosos a través de la Xarxa. Aquest és el cas del blog *Minireceptes literàries*, de Mònica Badia, mestra de l'Escola Mare de Déu del Remei (Alcover), o del blog *La invitació a la lectura*, de Jaume Centelles, mestre de l'Escola Sant Jaume - El Pi (l'Hospitalet de Llobregat). Algunes escoles han generat també activitats i jocs en línia per treballar l'eficàcia lectora. Un bon exemple el trobem a l'*Escola Jacint Verdaguer* de Sant Sadurní

d'Anoia. Podem trobar moltes més experiències al banc de recursos *La lectura: font de plaer i de coneixements*, alimentat per diversos CRP, o al portal del *Programa de Biblioteca Escolar «Puntedu»*.

3.3 LA PROMOCIÓ DE LA LECTURA DES DE LES ENTITATS

Diverses institucions públiques i privades duen a terme projectes amb la vocació de donar suport a la feina que des dels centres educatius es fa per promoure la lectura. En aquesta línia cal tenir presents les *activitats a l'entorn de la lectura* que duen a terme des de la **Biblioteca Artur Martorell**, vinculada a l'Institut Municipal d'Educació.

- **Associació de Mestres Rosa Sensat**

També mereixen especial menció les activitats endegades per la Biblioteca de l'Associació de Mestres Rosa Sensat, amb una intensa col·laboració amb escoles i entitats del barri del Raval de Barcelona, i amb projectes d'integració lingüística i cultural a través de la lectura. A tall d'exemple, podeu consultar la seva activitat «*Noies i nois, tants a tants*».

- **Amics i amigues de lectura**

Els Amics i amigues de lectura és una experiència d'aprenentatge servei en què estudiants de la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona ajuden infants i joves de la ciutat de Barcelona a millorar la competència lectora i a gaudir llegint. L'activitat s'ofereix als estudiants de primer curs del grau de Pedagogia, d'Educació Social i de Treball Social i la proposta s'integra dins el Programa Èxit 1 del Consorci d'Educació de Barcelona. Els estudiants assisteixen als centres educatius dos dies a la setmana durant una hora per treballar la lectura amb l'alumnat.

- **Llegim en Parella**

És un programa educatiu que utilitza la tutoria entre iguals (amb alumnes i famílies) per millorar la competència lectora. Impulsat pel Grup de Recerca sobre Aprenentatge entre Iguals (GRAI) de la UAB, busca desenvolupar noves didàctiques per a l'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua, amb una orientació inclusiva i fomentant l'aprenentatge cooperatiu. També es vol potenciar la implicació de les famílies. Des del programa s'impulsa una xarxa de centres cooperatius amb l'objectiu de compartir,

i intercanviar experiències del programa Llegim en Parella.

- **Programa Glifing**

Des d'Avesedari, una associació sense ànim de lucre compromesa amb l'estudi i el tractament de les dificultats de l'aprenentatge, s'ha treballat en el disseny d'un mètode d'entrenament de la lectura per a nens amb dificultats. Aquest mètode, anomenat *programa Glifing*, permet als infants de manera intensiva i lúdica practicar a través de l'ordinador en diverses estratègies de lectura.

- **LECXIT**

Lectura per a l'Èxit Educatiu (LECXIT) és un programa promogut per la Fundació «la Caixa», la Fundació Jaume Bofill i el Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya que té per objectiu incrementar l'èxit educatiu mitjançant la millora de les competències lectores. Com a activitat principal, s'ofereix un acompanyament lector de persones voluntàries a través de mentories 1x1 que es fan en horari extraescolar.

En tercer, la presència que diversos gèneres no narratius tenen en diferents mitjans educatius. Serien els casos de la poesia (centrada en les cerques del Grup POCIÓ, UB) o el teatre (GRAE, UAB).

Finalment, la innovació didàctica, proposada per diferents grups de treball de les universitats catalanes, i que aglutinen experiències de formació de docents (d'infantil, de primària o de secundària) i que es concreten en diverses publicacions i treballs.

Totes aquestes línies han tingut formes de difusió i transferència variades i potser una mica disperses. Podem trobar resultats en publicacions en línia, en investigacions en curs en els diversos grups de treball, amb l'organització de simposis i jornades, en tesis i treballs de recerca de diversos màsters, en la publicació de llibres, monogràfics de revista, cursos i en conferències fetes en diversos llocs de Catalunya o de l'Estat espanyol.

Lògicament no podem arribar a tota l'activitat que s'ha dut a terme. Tanmateix, a continuació presentem alguns exemples ben significatius de les diverses línies i canals de difusió.

4 ESTUDIS I RECERCA

4.1 INFORMES I ESTUDIS

Des de l'àmbit de la universitat, han tingut lloc diverses iniciatives pel que fa a l'estudi de la lectura. Els àmbits de recerca són variats, però podríem assenyalar algunes línies bàsiques.

En primer lloc, l'anàlisi dels textos adreçats a lectors infantils i juvenils i que impliquen unes destreses especials per la complexitat del producte, bé sigui pels elements d'intertextualitat (línia del treball del grup FRAC de la UB), o bé sigui en l'estudi de la sinergia de dos elements, il·lustració i text, com és el cas dels àlbums (línia seguida per GRETEL de la UAB).

En segon, l'estudi, quantitatiu o qualitatiu, de la incidència de la lectura a l'aula. Aquesta línia es concreta en estudis sobre hàbits lectors d'una comunitat educativa determinada o bé sobre l'estudi —en la línia de la recerca etnogràfica— de l'observació de la resposta lectora en una comunitat relativament petita de lectors.

4.2 PROJECTES I GRUPS

- **Grup POCIÓ (UB)**

A més del manteniment del web *Viu la poesia*, un autèntic pou d'experiències lectores de primària i secundària a l'entorn de la poesia, POCIÓ ha organitzat diverses trobades de treball on s'han pogut intercanviar anàlisis i estudis sobre la lectura de la poesia a l'escola. Així mateix, ha empès treballs de final de màster com ara el de Daniela Cavalli *Del pensamiento sobre poesía en alumnos de secundaria. Aportes de la Poética Cognitiva*. Actualment té en marxa el projecte d'R+D FFI2010-18880 (subprograma FILO Ministerio de Ciencia e Innovación), *La poesía experimental catalana entre 1959 y 2004*, que recull una base de dades a través de Mydocumenta, i que lliga amb les possibilitats docents del web esmentat.

- **GRETEL (UAB)**

GRETEL ha estat potser un dels grups pioners en la investigació en dues línies molt necessàries per comprendre la situació real de la lectura a l'escola. Per una banda, l'estudi d'hàbits lectors a diversos

nivells d'ensenyament; per una altra, la promoció de recerques —en la línia etnogràfica— d'experiències de lectura a l'escola, especialment en el terreny de la resposta lectora davant l'àlbum. En aquesta línia, durant el bienni analitzat han dut a terme el projecte de recerca I+D (EDU2008-02131/EDUC), que ha culminat en un congrés que mencionarem més endavant. Alguns exemples d'aquesta trajectòria podrien ser els treballs de Lara Reyes (2011) *Aquí hi ha sempre lectura: Anàlisi d'una intervenció educativa per a crear lectors* o Maria Roda (2011) *La literatura infantil a les aules de P5: anàlisi i actuació en un context concret*, que poden consultar-se a l'apartat [Publicacions](#) del seu web.

- **Grup FRAC (UB)**

El Grup FRAC ha organitzat diversos simposis i reunions de treball, normalment centrats a estudiar la recepció lectora —o audiovisual— de textos de complexitat manifesta per a un lector expert. Alguns dels estudis creats han vist la llum en els llibres *El lector ante la obra hipertextual* [Antonio Mendoza i Celia Romea (coord.), (2010). Barcelona, Horsori] i en trobades i simposis que esmentem més endavant. Així mateix, el FRAC ha desenvolupat el projecte *La incidència del discurs de base intertextual en la formació receptora: necessitats específiques de formació i innovació per potenciar les estratègies d'innovació i metacognició (en els nivells d'ESO)* (Projecte del DURSI 2009SGR0079 2009-2013).

- **GIDC DLL (UB)**

[GIDC DLL](#) és un grup consolidat que treballa en la formació i promoció d'activitats per a estudiants de magisteri i que participa directament en les experiències escolars.

Mencionem també el GRAE (Grup de Recerca de les Arts Escèniques) de la Universitat Autònoma de Barcelona, que va organitzar el Tercer Simposi sobre Teatre Infantil i Juvenil (14 d'octubre de 2010), en què es debaten els reptes de l'educació de l'espectador i del llenguatge teatral.

També volem esmentar les tasques entorn de la lectura dutes a terme per la [Fundació Escola Cristiana de Catalunya](#), i potenciades en diverses jornades, cursos de formació, recull d'experiències.

4.3 TREBALLS I TESIS

Esmentem les tesis llegides aquest bienni que han tingut com a centre d'interès l'estudi de capes de població estudiantil lectora que permeten extreure conclusions sobre el perfil lector d'una franja d'edat determinada. Destaca especialment el treball de Mireia Manresa (2010) *L'univers lector dels joves: entre la tria personal i la selecció escolar. Efectes de les actuacions escolars en les pràctiques de lectura*, dirigida per Teresa Colomer del Departament de Didàctica de la Llengua, de la Literatura i de les Ciències Socials, de la UAB.

Així mateix, el de Cristina Aliaga (2011) *El desinterès lector adolescent. Estudi de cas de les pràctiques i identitats lletrades d'una colla d'amics des de la perspectiva dels Nous Estudis de Literacitat*, dirigit per Daniel Cassany i Comas i Josep M^a Castellà Lidon de la Universitat Pompeu Fabra.

Finalment, també cal esmentar, dins de la línia d'estudi de cas a l'aula, el treball de Jordi González Batlle (2010) *La lectura a Secundària: un cas pràctic de dinamització lectora a través de la biblioteca escolar*, dirigida per Glòria Bordons i llegida a la Facultat de Formació del Professorat de la Universitat de Barcelona.

5 DIFUSIÓ I DIVULGACIÓ

5.1 CONGRESSOS, SEMINARIS I REUNIONS CIENTÍFIQUES

- Simposi internacional «[La literatura que acull: infància, immigració i lectura](#)». GRETEL de la UAB. Barcelona, del 15 al 19 de novembre de 2011, amb importants aportacions sobre la lectura dedicada als entorns multilingües i a la societat canviant en què ens movem. Les jornades culminen el projecte d'R+D del Ministerio de Educación y Ciencia de GRETEL centrat en la recepció dels àlbums en el procés d'acollida d'immigrants.
- Llegir Hipertextos. Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura, els grups de recerca Formació Receptora: Anàlisi de Competències (de la Universitat de Barcelona) i Investigación sobre Metaficción (de la Universidad de Almería). Barcelona, del 28 al 30 de setembre de 2011.

- **Jornades Interuniversitàries d'Innovació Docent**, dutes a terme el 12 i 13 de febrer de 2011, coordinades pel Departament de Didàctica de la Llengua i la Literatura (DLL) de la UB. Cal destacar que aquestes jornades culminen un treball d'anàlisi interna del DLL iniciat fa 13 anys, en què anualment es revisen els plantejaments educatius en la formació de formadors, amb especial menció de les qüestions de lectura. L'any 2011 va tenir lloc aquesta trobada interuniversitària en què es van llegir nombrosos treballs relacionats amb l'anàlisi, la valoració i la implementació d'aspectes formatius de docents de primària i de secundària.

5.2 EXPOSICIONS

A tall d'exemple, i com a motiu de reflexió, presentem l'exposició «Rosselló-Pòrcel, imitador del foc», feta al Col·legi Major Ramon Llull (Universitat de Barcelona) i inaugurada el novembre del 2011. Evidentment, no ha estat l'única exposició literària del bienni, però ens serveix per posar sobre la taula una reflexió no del tot optimista: l'escàs ús que es fa d'aquestes esplèndides eines didàctiques. Les xifres són significatives: només 368 persones han seguit la visita guiada. Entre aquestes visites, només dos instituts de secundària han aprofitat el cabal d'informacions i visualitzacions de l'exposició. Des d'un punt de vista més extens, han tingut lloc els centenaris d'escriptors, com ara l'**Any Maragall**, amb moltes activitats programades, o, l'**Any Màrius Torres** a la ciutat de Lleida, amb moltes activitats en instituts, diverses publicacions, creació de rutes literàries. Malauradament no disposem de dades sobre la resposta escolar d'aquests dos esdeveniments.

5.3 PREMIS

Des del punt de vista de la promoció de la lectura, cal esmentar dos projectes que incideixen de manera directa en la creació de nous lectors de literatura juvenil. Es tracta dels premis Atrapallibres i Protagonista Jove, coordinats des del Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil. Les dades d'aquest bienni són interessants: en el Premi Atrapallibres 2011-2012 (de 9 a 12 anys) van participar 309 grups, dels quals 43 són biblioteques, i van finalitzar el procés correctament 225 grups, dels quals 30 són biblioteques. En l'edició de l'Atrapallibres 2010-2011, van participar 337 grups, dels quals 59 són

biblioteques, i van acabar el procés correctament 267 grups, 48 dels quals són biblioteques.

Pel que fa al Premi Protagonista Jove 2011-2012 (de 13 a 16 anys), van participar-hi 85 grups, dels quals 18 són biblioteques, i van finalitzar el procés correctament 49 grups, dels quals 16 són biblioteques. En l'edició anterior del Protagonista Jove 2010-2011, van participar 83 grups, dels quals 18 són biblioteques.

5.4 FIRES I FESTIVALS

Volem destacar l'esforç d'alguns festivals teatrals i literaris, que compleixen una tasca de dinamització de la lectura, de l'interès pel llibre o de creació de diversos àmbits de recepció lectora. A tall d'exemple, el **Festival de Titelles de Lleida**, que els anys 2010 i 2011 va organitzar la trobada habitual, resulta paradigmàtic com a oportunitat de dinamització de lectura i d'interès per un camp determinat, el teatre infantil, amb una gran participació de les escoles lleidatanes.³

6 PUBLICACIONS

En primer lloc, cal destacar la publicació de diverses obres cabdals en aquest terreny: *Las lecturas de los jóvenes* [Gemma Lluch (ed.), 2010. Barcelona: Anthropos], o el llibre d'Oriol Guasch, Mireia Manresa i Marta Milian (2010) *L'educació lingüística i literària en entorns multilingües* (Barcelona: UAB. Serveis de Publicacions).

En segon, els monogràfics d'*Articles*, 53 (gener, febrer, març de 2011), dedicats al tema dels lectors dèbils o no-lectors (*Què llegeixen els «no-lectors?»*), i amb treballs molt interessants de Mireia Manresa, Cristina Aliaga i Daniel Cassany. Així mateix, el número 55 (juliol-agost de 2011) es dedica a la lectura a cicle inicial, amb textos de Montserrat Fons, Montserrat Correig i altres especialistes.

En tercer, cal destacar alguns monogràfics de *Perspectiva Escolar*, com ara el 350, de desembre de 2010, dedicat a còmics, així com subratllar la tasca de la revista *Aula de innovació educativa*, molt amatent a les experiències escolars de lectura, o el web leer.es. Així mateix ressaltem alguns treballs publicats en el *Bellaterra Journal of Teaching & Learning Language & Literature*, com ara el de

Vanesa Amat *El paper de la mediació en el desenvolupament de la competència literària: Disseny i aplicació d'una intervenció didàctica* [p. 33-49, en el vol. 3, núm. 1, (2010)] i el de Montserrat Pérez Ventayol *La lectura compartida d'un àlbum sense text en una aula d'acollida* [Vol. 3, núm. 2, (2010)].

7 CONCLUSIONS

El bienni 2010-2012 ens permet extreure conclusions de caràcter variat, i tot sovint, contradictori. Considerarem tres aspectes: l'institucional, les iniciatives col·lectives i la resposta de les escoles.

Des del punt de vista institucional, del Departament d'Ensenyament ha viscut dues situacions de trasbals: en primer lloc, les primeres alarmes de la macrocrisi econòmica, que colpejarà amb més intensitat el bienni en què ja som immersos, i, en segon, un canvi d'administració, amb el triomf a les eleccions de CIU el novembre de 2010. Aquests dos factors han influït en el fet que algunes seccions o programes del Departament d'Ensenyament que treballen amb projectes (El Gust per la Lectura, Programa de Biblioteca Escolar «Puntedu») s'hagin redefinit i ajustat als plans d'impuls a la lectura. Però cal destacar, per sobre de tot, que la lectura escolar continua preocupant les institucions i que esperem que no es vegi gaire afectada per les temibles retallades.

Des del punt de vista de les iniciatives col·lectives, podem veure com grups d'investigació, fundacions i associacions de diverses tendències (universitàries, privades, consorciades amb ajuntaments o amb diferents graus de relació amb el Departament d'Ensenyament) esmercen els esforços a analitzar els hàbits lectors, a formar els docents en competència lectora i a dinamitzar la lectura a través d'iniciatives presencials i virtuals.

I, per acabar, des del punt de vista de la resposta de les escoles, cal destacar que molts centres docents participen del Programa de Biblioteca Escolar «Puntedu», apliquen i implementen plans de lectura de centre o segueixen iniciatives de formació i estímul planejades des dels CRP. I, malgrat les dificultats, disposen d'equips entusiastes o professors amb iniciativa que, a través de blogs i de projectes docents, transmeten l'entusiasme per la lectura i la bona feina.

Hem procurat que aquest capítol reflectís la tasca duta a terme per tants mestres, tantes escoles i tantes persones dedicades al desenvolupament de la lectura a l'escola. Tanmateix, la tasca no ha estat fàcil, atès el caràcter dispers, i tot sovint mal conegut, de moltes iniciatives i accions empreses. Hem intentat arribar a moltes institucions, grups de treball i persones clau de manera virtual i presencial; hem resseguit pistes i índexs, hem rastrejat i buscat intentant fer justícia a tothom. Simultàniament, hem mirat de sintetitzar i aglutinar informacions d'una manera entenedora i llegidora. Lògicament, se'ns han escapat informacions, o hem hagut de desestimar molts exemples. Des d'aquí, ens comprometem a anar perfilant i precisant les nostres informacions en propers anuaris. Comptem amb tots vosaltres.⁴

NOTES

1. Els resultats de Catalunya en aquestes proves, tot i aquest fet, estan lluny dels resultats de països i regions asiàtics que obtenen els millors resultats juntament amb Finlàndia i Canadà. I, pel que fa als resultats que s'obtenen en ciències i en matemàtiques, les puntuacions estan per sota de la mitjana de l'OCDE. Per a més informació, consulteu Ferrer, Ferran (2011).
2. Acord marc per lluitar contra el fracàs escolar, aprovat pel Govern en data 8 de febrer de 2011.
3. Des d'aquestes pàgines, volem retre homenatge a la seva fundadora, Julieta Agustí, tràgicament desapareguda en accident automobilístic, poc després de l'edició de 2012.
4. Volem agrair la col·laboració de Joan Portell (Consell Català del Llibre Infantil i Juvenil) i de Cecília Lladó (Programa de Biblioteca Escolar «Puntedu» del Departament d'Ensenyament) per la col·laboració en l'obtenció d'algunes dades.

BIBLIOGRAFIA

Ferrer, Ferran (director); Castejón, Alba; Castel, José Luis; Zancajo, Adrià (2011). *PISA 2009: avaluació de les desigualtats educatives a Catalunya*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. (Polítiques, núm. 74).

Generalitat de Catalunya. *Pla nacional de lectura (2012-2016): dossier de premsa* (2011). <<http://www20.gencat.cat/docs/CulturaDepartament/ICIC/Documents/Arxiu%20ICIC/Dossier%20de%20premsa%20Pla%20Foment%20Lectura.pdf>>.

Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament (2011). Impuls de la lectura. <<http://www20.gencat.cat/portal/site/ensenyament/menuitem.75e1c94eb5dd9e184ed22010b0c0e1a0/?vgnextoid=88c5b5bb8fee3310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextchannel=88c5b5bb8fee3310VgnVCM1000008d0c1e0aRCRD&vgnextfmt=default>>.

Generalitat de Catalunya. Departament d'Ensenyament (2004). Programa de Biblioteca Escolar «Puntedu». <<http://www.xtec.cat/web/projectes/biblioteca/>>.